

INTRODUCCIÓ

Joan Lluís Llinàs Begon

UNIVERSITAT DE LES ILLES BALEARS (UIB)

INVESTIGADOR PRINCIPAL DEL GRUP DE RECERCA SOBRE PENSAMENT CIENTÍFIC I FILOSÒFIC MODERN I CONTEMPORANI (F&C)

En el mes de maig de 2014, el grup de recerca de la UIB sobre pensament científic i filosòfic modern i contemporani (F&C) va organitzar una jornada sobre Descartes i la medicina, amb la intenció que fos el punt de partida d'una xarxa sobre Descartes i la ciència. Aquest grup de recerca és de caràcter interdisciplinari i té membres provinents del camp de la filosofia, la medicina, la física, la història i la fisioteràpia. Una de les seves línies de recerca és la història de la ciència, i més concretament la història de la medicina. La jornada sobre Descartes, que fou una de les primeres activitats públiques del grup, constituït formalment aquell mateix any, tenia com a objectiu impulsar aquesta línia de recerca posant en contacte tant historiadors de la ciència com filòsofs. Els resultats d'una activitat mai no solen ésser els inicialment previstos. En aquest cas, l'objectiu principal, la creació d'una xarxa, s'ha acomplert a mitges, car no s'ha dut a terme una xarxa específica sobre Descartes i la ciència, però sí que s'ha constituït una xarxa iberoamericana Descartes, d'abast temàtic més ampli, i en el qual s'integraran els resultats de la recerca sobre la ciència a Descartes que es duguin a terme en aquest àmbit. Un altre efecte de la jornada de 2014 fou impulsar la recerca, dintre del grup F&C, sobre Descartes i la ciència, i més concretament sobre la medicina. Així, el dossier que aquí es presenta, conformat per quatre articles a càrrec de membres del grup F&C, és un dels resultats d'aquesta tasca de recerca.

El primer treball, a càrrec d'Andrés L. Jaime Rodríguez, professor de teoria del coneixement a la Universitat de les Illes Balears, aborda la qüestió del mecanicisme cartesà, que configura la racionalitat moderna, a partir de la seva comparació amb un model alternatiu, la pansofia de Comenius. La filosofia d'aquest presenta alguns elements co-

muns amb la cartesiana, com el baconisme, el concepte de mètode o la institucionalització del coneixement, però finalment s'hi oposa pel que fa a la concepció mecanicista del món, car Comenius ni és mecanicista ni comparteix els trets bàsics del que serà la imatge científica que triomfa en la modernitat. Malgrat això, defensa Jaume, és útil contrastar Comenius amb Descartes per tal de considerar més adequadament la imatge «trionfalista» de la modernitat cartesiana en relació amb la filosofia i la ciència contemporànies.

El segon article, a càrrec de Natanael F. Pacheco Cornejo, que ha dut a terme una tesi sobre la separació de la ment del cos en les *Meditacions metafísiques* de Descartes, defensa la importància de tenir en compte aquesta distinció a l'hora de dur a terme una ciència de l'emotivitat humana. A partir del *Tractat de les passions*, Pacheco aborda la qüestió de les emocions intel·lectuals, que sembla que no poden ser tractades en «physicien», com és l'objectiu inicial de Descartes en el *Tractat*, la qual cosa semblaria una anomalia, una confessió d'un fracàs del model explicatiu previst. Anomalia que, per a Pacheco, no és tal, ja que la clau per a entendre la ciència cartesiana de les passions rau a recordar que són un fenomen mixt que implica tant a l'ànima com al cos, per la qual cosa per dur-la a terme cal complementar l'aproximació com a *métaphysicien* pel que fa a la mecànica dels processos anímics amb l'aproximació com a *physicien* pel que fa a la mecànica dels processos fisiològics, diferents aproximacions que emperò se situen en una concepció d'unitat de les ciències i del saber.

Precisament de la concepció de la unitat del saber, que s'exemplifica en Descartes per la imatge de l'arbre de la filosofia, en la qual les arrels són la metafísica, el tronc la física i les branques la resta de ciències, parteix l'article de Joan Lluís Llinàs Begon que tracta sobre la medicina cartesiana. Llinàs, professor titular de filosofia moderna a la UIB, precisa el lloc de la medicina en el sistema cartesià, ciència de la salut que es constitueix a partir dels coneixements adquirits en la metafísica i la física. Resultat del desenvolupament de la física, la medicina parteix de coneixements establerts *a priori*, però necessita de l'experiència; per la dependència del coneixement adquirit per la metafísica de la distinció entre l'ànima i el cos, la medicina no pot ser eficaç com a ciència de la salut atenent només a les relacions mecàniques del cos, sinó que també ha d'atendre a l'ànima, lliure i no determinable mecànicament. La manera de tractar la malaltia, doncs, tindrà en compte tant la part anímica com la corporal, i la ciència de la salut haurà de tenir un alt component de prevenció i de coneixement d'un mateix.

Si l'article de Llinàs s'ocupa de caracteritzar la medicina i la malaltia, l'últim article d'aquest dossier, de Sergio García Rodríguez, doctor en filosofia per la UIB amb una tesi sobre elements pragmatistes en Descartes, també s'ocupa de la medicina, però d'una malaltia concreta, la melancolia, una malaltia de l'esperit lligada a una alteració fisiològica. Si els dos articles anteriors incidien més en la distinció ment-cos, aquest se centra més en la part de la unió, car l'home és unió de ment i cos, i com a tal les malalties que afecten la ment, com és el cas de la melancolia, són resultat d'un desequilibri d'òrgans corporals. D'aquesta

manera, la salut corporal apareix com a fonamental per a la consecució de la bona vida espiritual, i, constata García, la salut, i la medicina, la ciència que se n'ocupa, es converteix en el fonament de la resta de béns que pot posseir l'ésser humà.

De la lectura del conjunt d'aquests treballs es pot desprendre una idea fonamental, que no per coneguda no ha de ser recordada, donada la tendència a oblidar-la: la ciència cartesiana no pot ser abordada de manera desvinculada de la resta de la seva filosofia. La idea que hi ha un Descartes científic (el valuós, el modern) i un Descartes metafísic (el rebutjable, l'antic) és massa simple, i l'estudi del Descartes científic només pot ser abordat seriosament si tenim en compte la seva metafísica. En conseqüència, per aproximar-nos de manera adequada a la ciència cartesiana hem de tenir en compte la concepció de l'ésser humà en Descartes, concepció que passa per atendre tant a la distinció ment-cos com a la seva unió substancial en l'home. Només així podrem caracteritzar adequadament en Descartes les ciències, com la de les passions o la medicina, que s'ocupen de l'home i podrem valorar la seva actualitat i utilitat.